

B E E L D I G E N B E E L D R I J K H A A L T E R T

C u l t u r e l e   r a a d

B E E L D I G   E N   B E E L D R I J K   H A A L T E R T

Uitgave naar aanleiding van 40 jaar Culturele raad

Colofon

Redactie: Willy De Loose

Vormgeving: Staf Versavel

Fotografie: Fotografencollectief F&D

Drukbegeleiding: BVBA Scanndesk

D/4562/2008/1

7 verrassende wandelingen 'Haaltert anders bekeken'
samengesteld door de v.z.w. De Streekspiegel:

Het Dotterbloemenpad

Het Kapelletjespad

Het Haletrutpad

Het Ter Heydenpad

Het Fransmanspad

Het Turfboerenpad

Het Atompad

Het Brantegempad: VTB-VAB Haaltert

Het Boekentpad: Vakantiegenoegens (nu Pasar) Haaltert

Het Steenbeekpad: BGJG (nu Gezinsbond) Heldergem

Fietsroute Jozef De Brouwer: KWC Terjoden en VTB-VAB Haaltert

Mountainbike: Bloso i.s.m. sportraad Haaltert

Dotterwandeling: Toerisme Oost-Vlaanderen i.s.m. gemeentebestuur Haaltert en Erpe-Mere
en Natuurpunt Haaltert

Molenbeekroute: Toerisme Oost-Vlaanderen i.s.m. gemeentebestuur Haaltert en Erpe-Mere

Haaltert “beeldig en beeldrijk”

Toen Toerisme Oost-Vlaanderen onze mooie gemeente een aantal jaren terug deze titel toebedacht was dit ook echt verdiend.

Reeds meer dan 10 jaar immers probeert het gemeentebestuur op velerlei manieren zijn beeldenpatrimonium te verrijken.

De deelname aan en de overwinning in de wedstrijd van de provincie Oost-Vlaanderen en Radio 2 Oost-Vlaanderen “Een thuis voor een beeld” betekende de start van een ware “beeldenstorm”.

Elke deelgemeente kreeg een eigen beeld en telkens sloot de bevolking het in de armen met een waar volksfeest.

Ook bij vele andere gelegenheden werden kunstwerken onthuld.

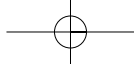
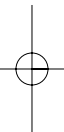
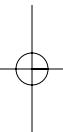
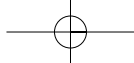
Daarnaast is Groot-Haaltert, uitkijkend op het Pajottenland en aanleunend bij de Vlaamse Ardennen, begiftigd met prachtig natuurschoon.

Meer en meer mensen appreciëren dan ook de unieke combinatie van waardevolle kunstwerken in unieke landschappen en pittoreske hoekjes.

Kunstenaars, fietsers, wandelaars en talrijke andere bezoekers vinden zo de weg naar onze mooie gemeente.

Geniet samen met hen van ons “beeldig en beeldrijk” Haaltert.

Wim Allaer
Schepen van Cultuur

Woord vooraf

Dit 'lijvige' boek is niet zomaar een gids, het is vooral een bijzonder aantrekkelijke bron van informatie.

Het is in de eerste plaats een 'kijk'-boek dat je de gelegenheid biedt om vanuit je luie stoel door onze gemeente en haar cultuurbezit te dwalen.

Het is ook een doe-het-zelf boek voor ondernemende lezers die met de gegeven informatie in het achterhoofd de gemeente effectief willen gaan verkennen en des te meer van al dat moois willen genieten. Het zet op weg om op eigen tempo te ontdekken hoe 'beeldig' Haaltert is.

Dit boek biedt een heel interessante kennismaking met onze gemeente voor niet-Haaltenaren, maar ook Haaltenaren zullen in dit boek nog heel wat ontdekken. De illustraties op zich nodigen uit om onze gemeente te bezoeken.

Nu de beeldende kunst in onze tijd de literatuur heeft vervangen als de vedette van alle kunsten, is de sculptuur een steeds grotere plaats aan het veroveren in ons leven.

Openbare gebouwen, openbare parken, gemeenteparken, onze eigen interieurs en tuinen worden met de dag gastvrij voor de creaties van kunstenaars die de ruimte zinvol weten in te vullen.

Haaltert 'beeldrijk' is dan ook niet zo maar een slogan. Dit boek nodigt uit om de vele prachtige beelden die onze gemeente rijk is te bewonderen.

Ik wil dan ook de samenstellers van dit boek oprecht danken; zij hebben het voor onze gemeente op cultureel vlak heel belangrijk jaar 2008 niet ongemerkt voorbij laten gaan.

Dirk Neerinckx
Voorzitter Culturele raad

HAALTERN BEELDING

‘Haaltert, beeldig’ zijn geen ijdele woorden. Tal van pittoreske hoekjes kan de wandelaar en fietser ontdekken. Korte beschrijvingen helpen hierbij. Surf maar even op de gemeentelijke website, ga naar ‘Toerisme’ en een waaier van mogelijkheden biedt zich aan.

Ga op stap en mijmer met de Haaltertse dichter Victorinus Van de Weghe (Haaltert 1834 - Laken 1900) over het ‘beeldig’ Haaltert.

Waar ik het licht zag

*Als de dagster, die aan de hemel wacht houdt,
Blinkt hij, draaiend boven der bomen kruinen
’s Kerkjes windhaan, ginds in het stille dorpje,
waar ik het licht zag.*

*Tussen loof en groen, als der voogden neste,
Staat het needrig huis met zijn veldlijk strodak,
Waar ik kind was eens, en er smaakte een schuldloos
vreugdegenoegen.*

*’k Vind de boomgaard weer, nog beplant als voortijds,
Waar de lente elk jaar in April de takken
Mild met bloemen kleurt, tot de herfst ze in weelge
vruchten gerijpt heeft.*

*’k Hoor nog steeds daar achter het huis de beek zich
Murmelend heenspoen tussen de blanke abelen;
Boerenjonkheid heft er een vrolijk lied aan:
klanken van liefde!*

*Immer dorpje, heb ik u lief – want jaarlijks
Groet ik eenmaal ’t lieflijk haantje, boomgaard,
Beek en veld, die ’t vaderlijk huisje omgeven,
waar ik het licht zag.*

Geschiedenis

Ons (geschiedkundig) verleden in een notedop

In 1976 werden vier gemeenten en een deel van Erembodegem (Terjoden) gefusioneerd, en kregen de naam: Haaltert (ca. 17000 inwoners).

In het leenstelsel behoorden onze dorpen tot de heerlijkheid Land van Rotselaer. Het blazoen van de heren van Rotselaer was drie rode klauwende leeuwen, blauw getongd op een zilveren veld. Het is nu het wapenschild van (Groot) Haaltert.

Denderhoutem

In 1132 ontmoeten wij reeds een ridder Goswinus van Denderhautem die goederen beheert van de abdij van Geraardsbergen. Een oude schepenzegel dateert van 1536.

Denderhoutem bezat een eigen vierschaar. In het leentijdperk stond het dorp onder de voogdij van de hertog van Brabant en van Hendrik, zoon van Gwijde van Dampierre, heer van Ninove.

Omstreeks 1650 had het dorp erg te lijden onder de belastingen en verwoestingen van de Fransen. Aan het einde van de 18^e eeuw trokken veel dorpelingen ten strijde tegen de Oostenrijkse keizer Jozef II.

Denderhoutem werd een van de welvarendste dorpen uit de Denderstreek. Grote belangrijke pachthoven, zoals Hof ten Betsenbroek, Hof te Hullebroek, Hof ter Blokken, Hof ter Rusinge, Hof ter Schuren en Hof te Groten Broeke zorgden naast kleinere landbouwbedrijven voor de welvaart. In 1770 telde Denderhoutem 200 weefgetouwen. In 1830 werd hier turf ontgonnen, vandaar de bijnaam 'turfboeren'. Zes molens zijn bekend: Groebbemolen, Smetjesmolen, Tervarentmolen, Gravesmolen, Tabaksmolen en een watermolen op Herlinkhove. In Denderhoutem waren een bierbrouwerij, vier linnenfabrieken, drie suikerfabrieken en verscheidene handschoenmakerijen actief.

Denderhoutem kan ook praten op een grote sociaal voelende en politieke figuur, advocaat Aloïs De Backer (1858 – 1904), medestander van priester Adolf Daens.

Haaltert

Men vond in Haaltert sporen van de Romeinse aanwezigheid. De oudste dorpscultuur dateert uit de Frankische tijd. Daarvan getuigen plaatsnamen als Brantegem en Gotehem. Het christendom werd hier gepredikt door de H. Amandus. Het eerste monnikenklooster situeerde zich in het gehucht Brantegem.

Een oorkonde uit 1046 maakt gewag van een heer Engelbert d'Oisy, heer van Haletrut. Hij stichtte een kapittel van 12 kanunniken in de Sint-Gorikskerk. Wegens onveiligheid op het platteland verhuisde het kapittel in 1495 naar de Sint-Martinuskerk in Aalst. Tot de Franse overheersing behoorde Haaltert tot het Land van Rotselaer binnen het Land van Aalst. Het bezat een schepenbank, met name het prinselijk leenhof 'de Schijvinc'. De schepenbank zetelde in de burcht.

Eeuwenlang was Haaltert een landbouwersdorp waar hoofdzakelijk hop, vlas en koolzaad geteeld werden. De Vlasmis ter ere van Sint-Laurentius herinnert aan de eens zo bloeiende vlasteelt. Enkele belangrijke hoeven zijn: Hof te Culsbroek, Hof ter Wilgen, Hof te Rode, Hof Stoyes (hof ten Haze). Een 10-tal brouwerijen en 4 molens (3 windmolens en één watermolen) zorgden eveneens voor een economische bedrijvigheid.

Begin 1900 stichtte men in Haaltert kantscholen en in 1930 werkten hier nog honderden thuiswerksters voor een 30-tal kantuitgevers. Haaltert wordt niet ten onrechte 'Kantwerkstergemeente' genoemd. Door de industrialisatie verdween de thuisarbeid en schakelde men over op pendelarbeid.

Heldergem

Het dorp behoorde samen met Aaigem, Haaltert, Denderhoutem, Kerksken en Vlekkem tot het Land van Rotselaer. Een eigen zegel kreeg Heldergem pas in de 15^e eeuw. Er zijn geen resten meer te vinden van het goed te Laethem en het hof ten Hane. Heldergem bezat in de 16^e eeuw de heerlijkheid Hoolbeke. In 1096 was hier een bidplaats waarvan de bisschop van Kamerijk de altaarrechten aan de abdij van Geraardsbergen schonk. Aan het einde van de 14^e eeuw telde de gemeente ongeveer 170 inwoners. In de 15^e eeuw waren er 43 woningen en 215 inwoners. De bevolking groeide bestendig aan. In de 20^e eeuw werkten de dorpelingen vooral in de landbouw en in de vlas-nijverheid. Heldergem telde 25 weefgetouwen. Omstreeks 1850 stonden in Heldergem 180 landbouwbedrijven.

Heldergem is ontegensprekelijk het dorp waar het grootste gedeelte van de werkende klasse 'de campagne' deed, vooral naar Noord-Frankrijk. Het werd terecht 'het Fransmansdorp' genoemd. Nu wordt er voornamelijk gependeld.

Kerksken

Dakpannen, potscherven en munten wijzen op Romeinse woonkernen in de wijk Terlicht in de 1^e eeuw. Namen als Selkouter en Moerkouter verwijzen naar gecultiveerde gronden.

Vóór de Franse overheersing behoorde Kerksken eveneens tot het Land van Rotselaer. De schepenbank van Haaltert was ook bevoegd voor Kerksken, zodat de geschiedenis van beide dorpen parallel loopt. Aan het begin van de 17^e eeuw woonden hier een zeventigtal mensen. Aanhangers van Willem van Oranje verwoestten de kerk en de pastorie en Franse benden verwoestten in 1669 hoeven en akkers. Van der Smessen, een leider van de boerenkrijgers, werd in Ninove gevat en in Brussel terechtgesteld.

De sociale toestand van de inwoners verbeterde vooral dank zij pastoor Van Hoeymissen, die hier 54 jaar parochieherder was. Hij bracht de weefnijverheid naar Kerksken en stichtte een kantschool. In 1830 telde Kerksken 150 weefgetouwen en veel kantfabrikanten genoten hoge faam wegens hun sierlijke kantwerk. De werkende bevolking bestaat nu voornamelijk uit forensen.

De bijnaam van de Kerkskenaar is 'Jeneverdrinker'.

Terjoden

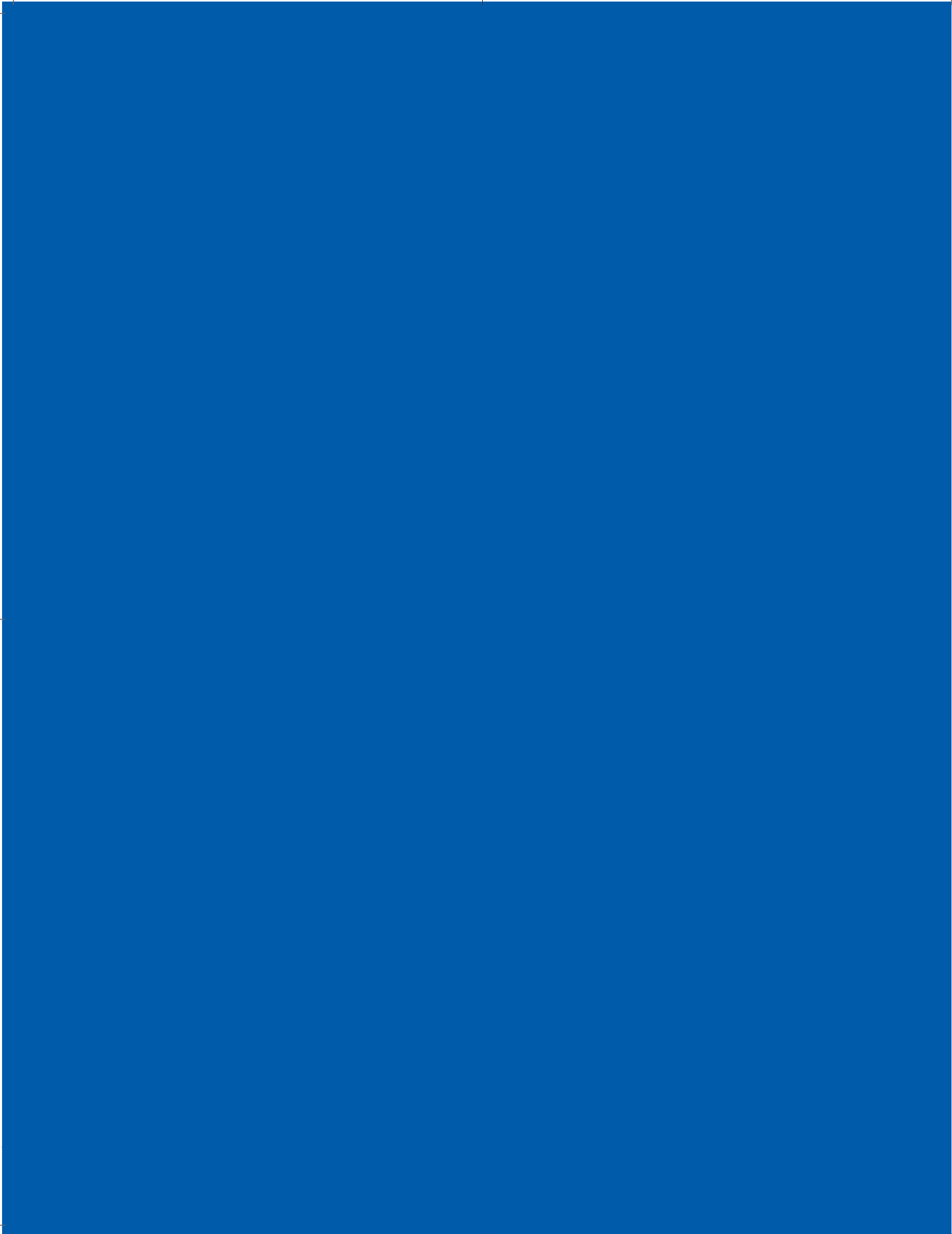
Een gedeelte van Terjoden, een gehucht van Erembodegem, werd bij de fusie in 1976 bij Haaltert gevoegd.

Wij mogen aannemen dat de eerste en voornaamste woonkern van het gehucht gesitueerd was aan en in de omgeving van het Driesplein.

De naam "Terjoden" stamt waarschijnlijk af van de naamgeving uit renteboeken en oorkonden, o.m. 'Willem de jeuden-1295', 'Willem van der Jode-1380', 'ter jode waert-1380' en 'lande ter joden'.

Enkele belangrijke hoeven zorgden voor de economische ontwikkeling en woonuitbreiding: Hof ter Wilgen, Hof ten Broek, Hof ter Heyden, Hof ter Lokeren en Hof ter Hagen.

Sinds 1906 werd Terjoden een zelfstandige parochie en werd een noodkerk opgericht in de Kloosterstraat (voormalige werkplaatsen 'Passementrie Bombeek'). De huidige parochiekerk werd plechtig ingewijd op 10 september 1934.

Beeldrijk

Kinderdroom

De beelden van Jan Clement zijn op zijn minst merkwaardig. Ze zijn niet in de gebruikelijke materialen zoals brons of steen, maar samengesteld uit staafjes onroestbaar staal (inox). Door het samenlassen ontstaat een decoratief en kunstig geheel. Lasnaden en laspunten vormen een bijkomend decoratief element.

'Kinderdroom', een beeldje dat herinnert aan de onbezorgde jeugd: het spel met de hoepel. Is hier sprake van heimwee? Het speelse van de figuur verwijst naar de vrolijke kindertijd en naar de hoop op een onbezorgde toekomst.

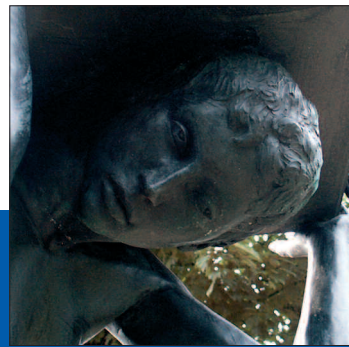
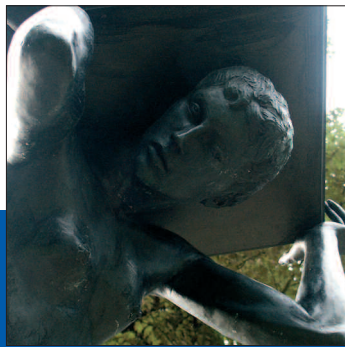
Jan Clement

Werd geboren te Okegem (1949) en woont in Liedekerke. Hij studeerde aan de Stedelijke academie van Aalst en specialiseerde zich in kunstlessen.

Zijn werk wordt zeer gewaardeerd. In 1982, 1990 en in 2002, ontving hij prijzen van de stad Ninove voor Beeldende Kunsten en was laureaat van de Nationale Prijs Maurits Naessens te Meise.

Kinderdroom: Buitenschoolse kinderopvang 'De Pagadder', Middelkouter, Haaltert

Hermafrodit

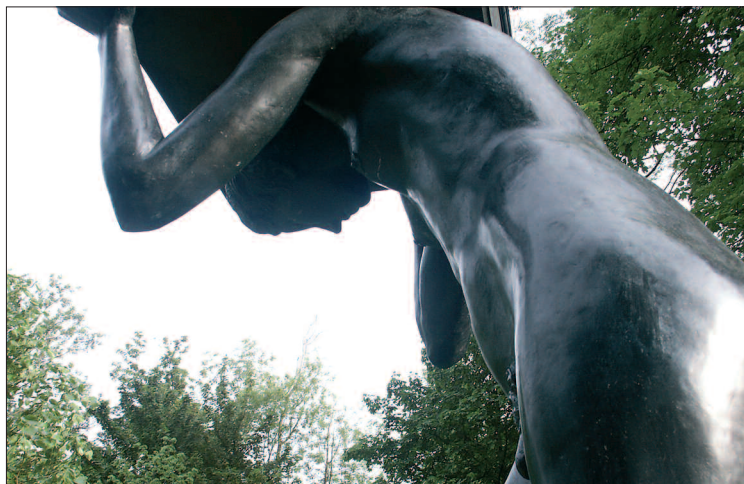
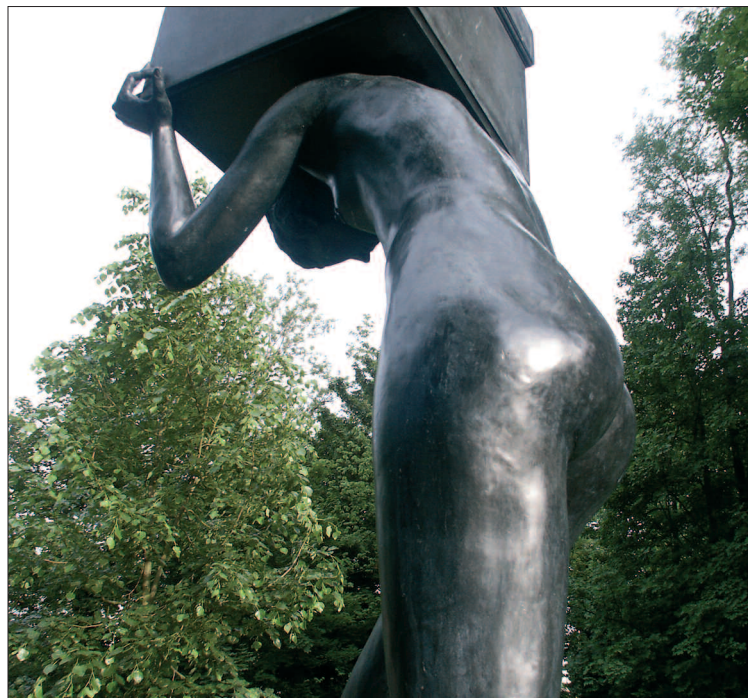
In het Warandepark te Haaltert staat sinds 1997 een beeld van Leo Copers, van de provincie Oost-Vlaanderen gewonnen in de wedstrijd 'Een thuis voor een beeld' georganiseerd door Radio 2 Oost-Vlaanderen.

Het stelt een hermafrodit (mythologisch zoon van Hermes en Aphrodite) voor, een tweeslachtig persoon.

Het beeld dat zijn eigen sokkel draagt is op zoek naar een geschikte plaats om zich definitief te vestigen. Waar en wanneer dit zal gebeuren is niet geweten.

De sculptuur is in feite voortdurend in beweging, dynamisch en niet statisch zoals conventionele sculpturen zijn.

Er is een spanning tussen de traditionele uitwerking van de sculptuur en haar inhoud.

Leo Copers

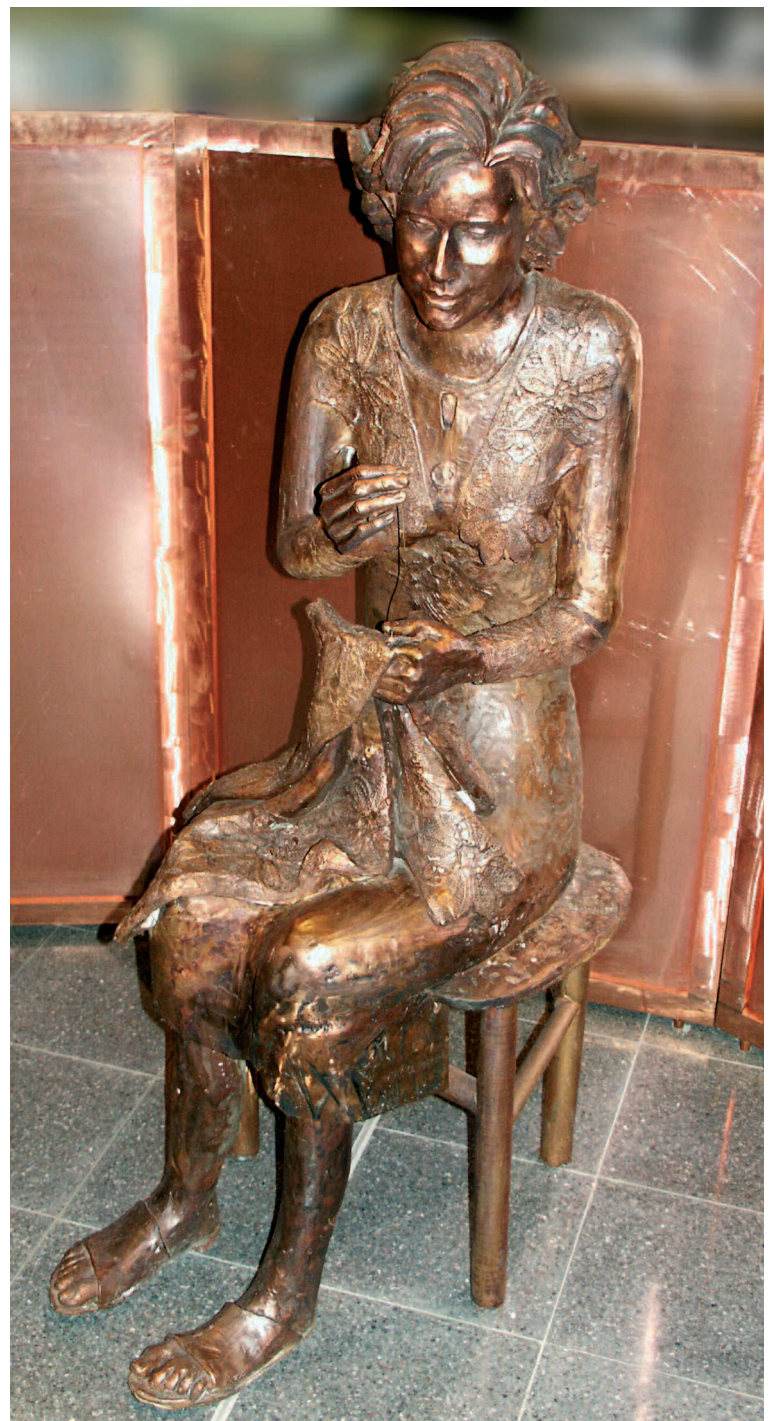
De kunstenaar geboren in Gent (1947), woont en werkt in Wetteren. In 1970 begon hij aan een reeks individuele tentoonstellingen, waarvan enkele in het buitenland (New York, Milaan, Munchen). Werken in publieke verzamelingen van hem zijn te bewonderen o.m. in het SMAK (Gent), het Museum voor Schone Kunsten (Brussel), in het Concertgebouw (Amsterdam).

Warandepark, St.- Goriksplein, Haaltert

De kantwerkster

Volgens de kunstenares, May Claerhout, werd haar werk geboren uit de cultuur van onze samenleving en wordt het weer geabsorbeerd door het weefsel van diezelfde samenleving. Bij de kantwerkster legde zij de nadruk op het begrip schoonheid niet alleen van het kantwerkstuk dat zij kunstig vervaardigt, maar ook van de vrouw zelf die met zoveel liefde de kantwerkkunst beoefent.

Het beeld is een hulde aan de honderden vrouwen uit onze regio die, vooral in het interbellum, deze kunstige activiteit uitvoerden. In Haaltert zelf waren ruim 30 kantuitgevers die werk verschaften aan de vele thuiswerksters. Hun afgewerkte kantstukken werden gewaardeerd in binnen- en buitenland.

Gift van Willy en Lisette Michiels- De Ryck

May Claerhout

Werd geboren in Pittem in 1949. Zij ondeckte als kind het vermogen van haar handen en van haar ogen, want het beeldend werk begint volgens haar bij het oog. Je moet de gave en wil hebben om de dingen te zien, de uitbeelding volgt wel. Samen met haar echtgenoot werkt zij in hun bronsgieterij te Malle.

Indrukwekkende sculpturen sieren de basiliek van Koekelberg (Pater Damiaan), het Rijksarchief in Brussel en het ACV gebouw te Antwerpen. Ook de kruisweg, de paaskandelaar en een glasraam in de kerk van Kerksken heeft zij ontworpen.

Administratief Centrum, Hoogstraat 41, Haaltert

Driekoningen

Reeds in 1738 werd verwezen naar een soort Driekoningen-viering in onze regio: *"ze kwamen zich gesaemdlyck en vroijelyck vermaken, hunne aangezichten waren bedekt, ze droegen vrouwenhoeden en ze begonnen 'stommelinkx' te dansen en te springen"*. De kunstenaar verwoordt het als volgt: *"Met dit beeld heb ik het sociaal gebeuren en het feestelijk karakter van het Driekoningenfeest te Denderhoutem proberen vast te leggen: geen drie koningen in hun klassieke houding met goud, wierook en mirre, maar een houding vol expressie en dynamiek. Drie figuren die als vuurwerk de ruimte in springen in verschillende richtingen; blijde gezichten; kinderen die deelnemen aan het gebeuren; de 'open deur' en de sterren van de sterrenworp"*.

Patrick Van Craenenbroeck

De kunstenaar (1953) werkt in Terafene, en kan terugblikken op een vruchtbare artistieke loopbaan. Hij stelde tentoon in binnen- en buitenland en ontving verscheidene onderscheidingen, o.m.: laureaat van de nationale Beeldhouwwedstrijd van het 'August Vermeylenfonds' in 1986 en 2001; Bronzen medaille nationale Beeldhouwwedstrijd 1989; Zilveren medaille nationale Beeldhouwwedstrijd Oostende in 1990 en selectie Biënnale van Malta in 1997.

Driekoningen: Dorp, Denderhoutem

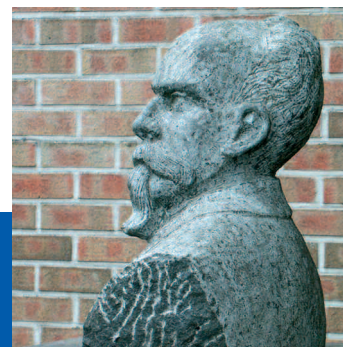
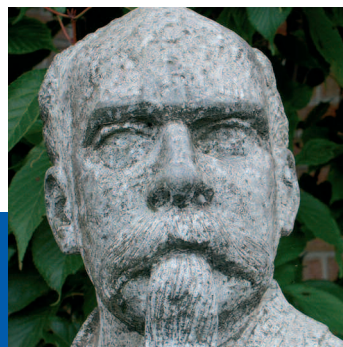
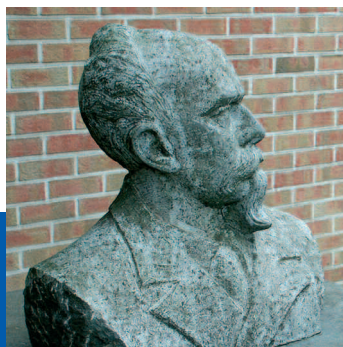

Advocaat De Backer

Advocaat Aloïs De Backer (Denderhoutem 1858 - 1904) was één van de belangrijkste pionnen in de daensistische partij. Deze autodidact uit Lebeke-Denderhoutem, in den beginne te weinig gekend, werd onvoldoende gewaardeerd. Later hebben historici zijn rol in de beweging voldoende belicht. Door zelfstudie bracht hij het tot Doctor in de Rechten en werd kandidaat-notaris. Samen met priester Daens werd hij de spilfiguur in de harde strijd van de christen-democratische partij. Na een genadeloze verkiezingsstrijd in 1904 is hij bezweken, vier dagen vóór de verkiezingen. Zijn overlijden werd geheim gehouden tot na de kiesverrichtingen en hij werd verkozen als volksvertegenwoordiger. Zijn plaats werd ingenomen door Pieter Daens.

Bavo Pausenberger

Geboren in Zomergem (1959) genoot een opleiding tot meestersteenhouwer. Hij volgde de kunstacademiën van Eeklo en Aalst. De kunstenaar kneedde in gips en beeldhouwde nadien uit het harde graniet de prachtige bustes van Daens en De Backer. Het werken aan de hand van enkele foto's is voor Pausenberger steeds opnieuw een nieuwe uitdaging.

Advocaat De Backer: Lebeke 95, Denderhoutem